

напруженості, неприродності, підозрілості перешкоджає розкриттю і емпатичного розуміння.

За результатами проведеної методики на визначення рівня емпатії можна стверджувати, що як у групі студентів-магістрів, так і в групі вчителів переважає високий рівень емпатії (відповідно 70% та 80%). Дуже високий рівень емпатії спостерігається в студентів-магістрів на рівні 20% та на рівні 15% у вчителів. Нормальний рівень емпатії тільки в 10% у групі студентів-магістрів та 5% у групі вчителів. В респондентів обох груп емпатія виражена на високому рівні, що також не є нормою, так як призводить до підвищеної чутливості до проблем оточуючих і впливом на власний емоційний стан. Так як емпатія в більшій мірі властива особам жіночої статі, а вибірка в основному гомогенна (95% – жінок; 5% – чоловіків), то результат є нормальним, враховуючи цей фактор.

Емпатійне розуміння в педагогічному процесі веде до довіри і позитивних відносин не лише між вчителем та учнем, а й між учителями, самим педагогічним колективом, між батьками та вчителями. Воно створює позитивний емоційний настрій, почуття довіри до старших, віри в свої сили, можливості самого себе. Все це сприяє підвищенню ефективності освітньо-виховного процесу, створенню особистісно-розвиваючих відносин, співчуття та співпереживання, людяності. У сучасній психології робиться акцент на вивчення емоційного взаємного впливу педагогів та учнів. Мова повинна йти про емоційний розвиток та емоційну культуру особистості, що забезпечують стабільність та адекватність емоційних реакцій [4].

Достатній рівень емпатії впливає на здатність розв'язання педагогічних проблем та сприймає налагодженню взаємостосунків вчителя з учнями, допомагає зрозуміти особистість дитини та перейнятися її проблемами.

Література

1. Киричок І. І. Педагогічне спілкування у діяльності вчителя / І. І. Киричок, В.Г. Кучерявець. – Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2008. – 391 с.
2. Коджаспирова Г. М. Педагогика : учебник для академического бакалавриата / Г.М. Коджаспирова. – Москва : Юрайт, 2016. – 719 с. – (Московский Дом Книги).
3. Кузьмина Н. В. Педагогическое мастерство учителя как фактор развития способностей учащихся / Н. В. Кузьмина. – Сов. Педагогика, 1984. – № 1. – С. 20-26.
4. Роджерс К.Р. Погляд на психотерапію. Становлення человека. / Пер. з англ. Заг. ред. і предисл. Ісеніна – М. : Прогрес, 1994.

УДК 159.922.8:159.923.2

Т. Д. ЩЕРБАН, О. В. КОВАЧ
Мукачівський державний університет

САМОСПРИЙНЯТТЯ ЮНАКІВ

Вивчення самоствалення особистості хоча і є традиційною психологічною проблемою, про те, вона зберігає свою актуальність. Розширення самосвідомості, здатність особи усвідомлювати та пізнавати саму себе є рушієм успіху у всіх сферах активності, а саме у: навчанні, трудовій діяльності,

спілкуванні, пізнанні та ін. Ефективність та успіх особистості буде залежати від того наскільки вона усвідомлює себе.

У дослідженнях багатьох учених (Л. І. Божович, В. В. Давидов, А.В. Захарова, С. Д. Максименко, В. В. Столін, В. О. Татенко, П. Р. Чамата та ін.) прямо або опосередковано розглядається феномен самосприйняття як один з основних компонентів самосвідомості. Загальною теоретико-методологічною основою дослідження стали положення психологічної науки про: опосередкований характер і єдність діяльності, свідомості та самосвідомості (Л.С. Виготський, Г. С. Костюк, В. В. Столін, С. Л. Рубінштейн, П. Р. Чамата); становлення самоакцептації як невід'ємного компонента самосвідомості особистості (М. І. Алексєєва, Д. Т. Гошовська, О. Б. Насонова); концепції особистості як суб'єкта власної життєвої відповідальності (С. Д. Максименко, Т. М. Титаренко, М. В. Савчин); загально-психологічні ідеї про генезу й розвиток ціннісно-сислової сфери особистості (О. О. Бодальов, Б. С. Братусь, Д. О. Леонтьєв); уявлення про професійний розвиток особистості загалом, у процесі професійного самовизначення під час навчання у вищому навчальному закладі зокрема (Ж. П. Вірна, О. М. Лактіонов, Т. Д. Щербан). Також слід зазначити, що бракує, зокрема, праць, які б у повній мірі розкривали психологічні особливості механізму генези й динаміки успіху особистості загалом, у процесі професійного самовизначення зокрема. Недостатньо вивченими є майже всі структурно-функціональні параметри самоприйняття. Метою роботи є з'ясування психологічних особливостей самосприйняття студентів ВНЗ. Для досягнення поставленої мети передбачено розв'язання таких завдань: здійснити теоретичний аналіз і розкрити сутність самоприйняття у юнацькому віці; виявити найсуттєвіші гендерні відмінності у процесі становлення і функціонування змістово-семантичних механізмів самоприйняття юнаків.

Самосвідомість – це усвідомлене відношення людини до своїх потреб і здібностей, потягів і мотивів поведінки, переживань і думок. Це відносно стійка, усвідомлена, пережита як неповторна, система представлень індивіда про самого себе, на основі якої він будує свою взаємодію з іншими людьми і своє відношення до себе. Розвиток самосвідомості – центральний психологічний процес в юнацькому віці. Саме самосвідомість спонукає особистість узгоджувати всі свої прагнення і вчинки з образом власного «Я». Усе це супроводжується різними видами діяльності, в які залучений юнак. Самоставлення дає змогу оцінювати власні здібності, якості, що дозволяє вдосконалюватись як особистість. Розвиток самосвідомості в юнацькому віці спричинені змінами: у змісті діяльності; суспільного становища та соціальних ролей; у структурі спілкування та комунікації «значимих інших»; розвитку психічних процесів та здібностей, в т.ч. інтелекту та емоцій; зрушеннями у мотиваційній сфері та ціннісних орієнтаціях; питань про себе.

Розвиток самоставлення в юнацькому віці відбувається також завдяки пізнанню інших осіб, які є в оточенні. Соціально-психологічна особливість цього вікового періоду характеризується набуттям досвіду у спілкуванні,

становлення світогляду та соціальних установок. Через що юнак набуває самостійності, впевненості у власних діях, стійкості до стресів.

Розвиток самосприйняття юнака, який навчається у вузі залежить від його внутріуніверситетської, внутрігрупової взаємодії з викладачами й однолітками. Протягом навчання у вищому навчальному закладі закладається професійна самосвідомість особистості. Вона включає: усвідомлення людиною норм, правил, моделей своєї професії, як еталону для усвідомлення своїх якостей; усвідомлення цих якостей в інших людях, порівняння себе з кимось іншим (абстрактним або конкретною колегою); облік оцінки себе як професіонала з боку колег; самооцінка своїх окремих сторін – розуміння себе, своєї професійної поведінки, а також емоційне ставлення і оцінювання себе.

Сучасному суспільству потрібен професіонал, який знає свою справу, може самостійно приймати рішення і відповідати за них. Тому, подальше глибоке вивчення професійного самоставлення в юнацькому віці буде ключем для розв'язання тих питань, які постають на шляху формування сильної особистості-професіонала.

Література

1. Бернс Р. Развитие Я-концепции и воспитание / Р. Бернс [пер. с англ]. Общ. ред. В.Я. Пилиповского. – М. : Прогресс, 1986. – 422 с.
2. Кочнеева Я. В. Развитие самосознания студентов как условие оптимизации профессиональной подготовки в вузе. / Я. В. Кочнеева // Вестник московского государственного университета. Серия «Психологические науки». – МГОУ. – №3. – 2007. – 400 с.
3. Молчанова О. М. Вплив емоційних переживань на розвиток особистості в юнацькому віці / О. М. Молчанова // Практична психологія та соціальна робота, 2011. – №7. – С. 55-58.
4. Почупайло В. Мій образ «Я»: Психологія для старшокласників / В. Почупайло // Психолог, 2010. – №42. – С.13-17
5. Сольська Т. Основні чинники формування самосвідомості в юнацькому віці / Т. Сольська // Вісник Київського інституту бізнесу та технологій. – 01/2010. – №1. – С. 121-123.
6. Столин В. В. Самосознание личности / В. В.Столин. – М. : Изд-во Моск. ун-та, 1983. 288 с.

УДК 159.922.8:364.272

О.С.ЮРКОВ, В.В.ОРСАГОШ
Мукачівський державний університет

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ РИЗИКУ ВЖИВАННЯ ПСИХОАКТИВНИХ РЕЧОВИН ПІДЛІТКАМИ

Упродовж останніх років дослідниками спостерігаються тенденції до зростання кількості неповнолітніх осіб, які вживають психоактивні речовини (ПАР), зниження віку підлітків, які вперше пробують ПАР; існування позазаконної доступності легальних наркотичних речовин (алкогольних і тютюнових виробів, медичних препаратів); розширення спектра вживаних речовин та формування на цій основі особливої молодіжної субкультури, однією з цінностей якої є незмістовне проведення дозвілля з уживанням